

Видак Вуковић, Народни музеј Зрењанин

ПАР ТВРЂАВСКИХ ПУШАКА У НАРОДНОМ МУЗЕЈУ ЗРЕЊАНИН

Апстракт: Тврђавске пушке из збирке Народног музеја у Зрењанину представљају праву реткост, те самим тим имају изузетну вредност. Посебну, историјску димензију вредности овим пушкама даје њихово порекло. Наиме, припадале су колекцији барона Федора Николића из Рудне, сина Јована Николића и Јелисавете кнегиње Обреновић, ћерке Милоша Обреновића.

Пушке припадају типу острагпунећих пушакa на сједињени патрон. Израђене су по моделу Самуела Паулија из 1808. године, усавршеном од стране белгијског конструктора из Лијежа Шарла Робера.

Кључне речи: тврђавска пушка, инвентар, Музеј Торонталске жупаније, систем Робер.

Најстарија сачувана књига инвентара музејских предмета вођена за сва одељења у Народном музеју Зрењанин отворена је 1. јула 1940. године,¹ а закључена 31. јануара 1949. године са редним бројем 6725. Под редним бројем 1226 уписани су следећи подаци: Велика пушка, окована, дужина 172 цм, збирка барона Николића,² XIX столеће. Под редним бројем 1227 стоји: исто као број 1226.

Како је збирка неколико пута инвентарисана, односно реинвентарисана, погрешно је уписано у инвентарну књигу порекло ових пушакa. У најновијој констатацији о пореклу предмета, преписаној из претходне инвентарне књиге у којој је већ учињена омашка, стоји: добијено од СО Зрењанин.³

Истражујући историјат збирке ватреног оружја, дошли смо до најстаријег пописа музејских предмета објављеног у чланку Милана Петрова у *Раду војвођанских музеја* 15–17, 1966–1968. године.⁴ То је инвентар музејских ствари предатих, по наредби поджупана Торонталске жупаније, Богољубу Алексићу,⁵ професору Српске велике гимназије у Великом Бечкереку, дана 20. и 21. октобра 1919. године у присуству Александра Поповића, жупанијског подархивара. На 207. страни *Рада војвођанских музеја*, у попису означеном римским бројем IV, стоји, између осталог, и: збирка барона Николића из Рудне: 2 топовске пушке...

Пошто у збирци ватреног оружја Одељења старије историје Народног музеја Зрењанин постоје само две пушке потпуно идентичне, а узимајући у

обзир изглед и димензије пушакa, можемо са сигурношћу констатовати да су то пушке које су уведене у први попис – инвентар као топовске пушке из збирке барона Николића.

Када су тачно поклоњене за музеј или Музеју Торонталске жупаније, не можемо са сигурношћу утврдити.⁶ Вероватно је то било у периоду активности око оснивања Торонталског музеја, дакле пре отварања музеја за јавност 1911. године, између 1902. и 1911. године.⁷

Пушке су изложене у иновираној сталној поставци старије историје и наилазе на посебну пажњу код посетилаца.⁸ Како је овакав тип пушакa изузетно редак, о њима у литератури готово да и нема података, или пак у литератури доступној нама.

Овај тип пушке је рађен по наруџбини бечког лиферанта Кимела (G. T. Kimmel, Wien) у варијанти бродске или тврђавске пушке. Могла се ослањати, због велике тежине, куком на ограду брода или на тврђавски зид.⁹

Пушке припадају типу острагпунећих пушакa на сједињени патрон. Основни патент се заснива на проналаску Самуел Јоханес Паулија (Johannes Samuel Pauly). Паули је рођен у Швајцарској, али је 1802. године прешао у Париз и тамо отворио сопствену пушкарску радионицу. Његов патент број 843 од 29. септембра 1808. године је прво решење острагпунеће пушке на сједињени метални патрон (касније га користи Лефосе (Lefaucheux) и сву славу приписује себи). Познати белгијски конструктор из Лијежа

Шарл Робер (Charles Robert), знатно касније, усавршио је Паулијево решење и, око 1870. године, патентирао га под својим именом.

Због квалитета материјала и израде, пушке су у изузетно очуваном стању. Карактерише их велика масивност; пушка је тешка 14,590 кг. Кундак је масиван, израђен од квалитетног дрвета, украшен резбарењем, флоралним мотивима. Капа кундака, бочни оков и браник обарача су од месинга, местимично украшени гравурама, такође флоралним мотивима. Са десне стране кундака смештен је сандук.

Пушка је дугачка 1740 mm; дужина цеви 1340 mm, калибра 25 mm, фасетирана, жлебљена (16 жле-

бова). Са доње стране цеви, при врху, кука за ослон оружја (у овом случају, због великог калибра, имала је и сврху да ублажи трзај при опалењу). Поседује предњи и задњи нишан. Задњи нишан састављен је од три стилизоване листолике плоче, од којих је најмања фиксирана, друге две преклапајуће (ради подешавања прецизности дејства). На хрбату пушке, тауширањем златом, готицом је исписано: G.T. Kimmel in Wien. Испод тога, ближе врату пушке, такође тауширањем златом, исписано је: SISTEME ROBERT PATENT. Испод тога, на исти начин, пушке су нумерисане стилизованим бројевима 1 и 2.

НАПОМЕНЕ

- ¹ Реч је о покушају Историјског друштва у Новом Саду да музеј, тада под именом Музеј Дунавске бановине (чији рад између два рата је био готово замро), среди и отвори за јавност.
- ² Барон Федор Николић (1836–1903), власник имања у Рудни – Торонталска жупанија (данас у Румунији), познат по сродству са српском владајућом кућом Обреновића (син Јована Николића и Јелисавете кнегиње Обреновић, ћерке Милоша Обреновића), потомак старе племићке породице.
- ³ Могуће је да су у претходном периоду због своје атрактивности пушке биле уступљене градској кући за неки важан кабинетски простор, те да су касније, приликом враћања, уведене као поклон Скупштине општине.
- ⁴ Попис се налази у Архиву Војводине у Новом Саду, Торонталска жупанија, фасцикла 1 (документа без броја из 1919.).
- ⁵ Богољуб Алексић (1873–1944), правник и историчар, главни архивар Торонталске жупаније, градоначелник Великог Бечкерека од 1921–1928. године. Посебно се истакао у сакупљању предмета за Торонталски музеј.
- ⁶ Формирањем Одбора за оснивање музеја и библиотеке, 1902. године, почињу синхронизоване активности око оснивања жупанијског музеја у Великом Бечкереку. Коначно, Муниципални одбор, 25. маја 1906. године, доноси одлуку о оснивању Музеја Торонталске жупаније. Овај датум узимамамо као релевантан за оснивање Музеја.
- ⁷ Вуковић 1995: 7–8.
- ⁸ По речима Бранка Богдановића, врсног познаваоца оружја у нас, ове пушке су „бисер сваке музејске збирке“.
- ⁹ У Музеју поморства у Котору постоји једна оваква пушка изложена у Сталној поставци.

ЛИТЕРАТУРА

- Temesváry F. Adalékok Pest-Budai kisépari fegyvergyártás történetéhez. *Folia Arceologica* XIV. Budapest, 1962.
- J. Durdik, M. Mudra, M. Šada. *Alte handfeuerwaffen*. Praha, 1980.
- Letošnikova, L. *Lovecke zbrane v Čechach*. Praha, 1980.
- Lugs, J. *Handfeuerwaffen*. Band I. Berlin, 1982.
- Вуковић, В. Историјат Народног музеја у Зрењанину. *Гласник музеја Банаџа* 6/1995.
- Панчево, 1995: 7–8.

фотографије: академски фотограф Душан Маринковић

Vidak Vuković

PAIR OF FORTRESS RIFLES IN NATIONAL MUSEUM OF ZRENJANIN

Summary

This article deals with one of the problems that occurs in museum collections: precise identification of artefacts when any of material evidence are existing. In case of these pair of fortress rifles, a substantial mistake of determining of origin was made. Rifles are of extraordinary museum value, and fact that they belonged to a collection of baron Fedor Nikolić of Rudna, a grandson of prince Miloš Obrenović, gives them a significant historic dimension.

Rifles are a perfected model of Samuel Pauly's invention from 1808.